

Студії з архівної справи та документознавства / Держкомархів України, УНДІАСД; [редкол.: С. Г. Кулешов (голов. ред.) та ін]. – К., 2010. – Т. 18. – 210 с.

До щорічника увійшли статті з проблем історії, теорії архівної справи і документознавства, історії установ, товариств, об'єднань, джерелознавчі студії. Значну увагу приділено біографічним та генеалогічним дослідженням українських учених, а також дослідженню білоруських науковців з демографії української національної меншини в Білорусі.

Для істориків, архівістів, джерелознавців, документознавців, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, інших зацікавлених читачів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

*Кулешов С. Г. (головний редактор),
Волкотруб Г. К. (відповідальний секретар),
Володіна О. П., Горовий В. М., Дубровіна Л. А.,
Зворський С. Л., Катренко А. М., Ларін М. В., Матяш І. Б.,
Одинока Л. П., Пиріг Р. Я., Л. Ф., Рібаков А. Є.,
Смолій В. А., Срібняк І. В., Христова Н. М.*

Зареєстровано у Міністерстві України у справах преси та інформації.
Свідоцтво про реєстрацію № 2111, серія КВ

Зареєстровано Вищою атестаційною комісією України
фахове видання зі спеціальності «Історичні науки».
Постанова Президії ВАК України від 18 листопада 2009 р. № 01-05/5

Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського науково-дослідного інституту
архівної справи та документознавства
(протокол № 8 від 20 грудня 2010 р.)

*Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Українського
науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства забороняється.
Редколегія не завжди поділяє точку зору авторів, зберігає оригінальний стиль матеріалів,
залишає за собою право скорочувати тексти.*

Друковані в інших виданнях матеріали до розгляду не приймаються.

*При передруку публікацій посилання на «Студії з архівної справи
та документознавства» обов'язкове*

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ АРХІВІВ УКРАЇНИ

Український науково-дослідний інститут
архівної справи та документознавства

СТУДІЇ

*з архівної справи
та документознавства*

Том вісімнадцятий

Київ
2010

ліотечних фондів : партнерство и сотрудничество : матер. самблея Евразии, РГБ. – М. : РГБ, 2002. – С. 6–23.
науч.-практ. конф. (20–23 нояб. 2001 г.) / Библиотечная ас-

Таблиця 1. Характеристика випробуваних штемпельних фарб

Назва чи номер фарби	Основа фарби	Призначення	Швидкість висихання
фарба штемпельна ТУ У 243-23958154-002-2004	олійна	для штемпелювання документів із паперовими носіями на пошті	відомостей немає
фарба ВАТ УкрНДІСВД	водоємulsionна	для друку на папері	відомостей немає
фарби фірми «Тродат»			
№ 191	спиртова	універсальна фарба для нанесення на звичайний, копіювальний і глянцеви́й папір, целофан, непористий картон; на синтетичну тканину; на поверхні з металу, пластмаси, дерева, кераміки, скла тощо	5 хв.
№ 210	олійна	для маркування паперу, непористого картону	50 сек.
№ 210 П*	олійна	для штемпелювання паперу	відомостей немає
№ 320	спиртова	для маркування тканини	40 сек.

Таблиця 2. Досліджені властивості штемпельних фарб

Назва чи номер фарби	Умовна світлостійкість, %	Водневий показник (рН)	Водостійкість, бали	Зміна показника міцності на злом паперу після оброблення фарбами
фарба штемпельна спеціальна ТУ У 243-23958154-002-2004	12,5	3,89	5	-47
фарба ВАТ УкрНДІСВД	7,0	7,62	5	-29
№ 191	2,0	7,10	5	-50
№ 210	12,0	7,00	5	-28
№ 210 П	21,5	5,35	5	-24
№ 230	9,5	7,12	5	-41

УДК 930.25:001.4

Зозуля Світлана

ДО ПИТАННЯ УНОРМУВАННЯ АРХІВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У дослідженні розглядаються загальні питання кодифікації та нормалізації термінології архівознавства.

Ключові слова: кодифікація, основи стандартизації, стандарт, уніфікація.

В исследовании рассматриваются общие вопросы кодификации и нормализации терминологии архивоведения.

Ключевые слова: кодификация, основы стандартизации, стандарт, унификация.

The general questions of kodifikacii and normalizations of terminology of arkhivoznavstva are examined in research.

Key words: kodifikation, bases of standardization, standardization.

* Фарбу закуплено у фірми «Тродат» у м. Варшава

Нині спостерігаємо значне посилення уваги до практичного впорядкування термінології багатьох галузей науки і техніки, в тому числі – термінології архівознавства. Питання розроблення, унормування та кодифікації понять і термінів завжди були актуальними як для окремих учених, так і наукових установ (науково-дослідних центрів, інститутів, лабораторій, секцій тощо).

У минулому неодноразово намагалися встановити правильну термінологію в тих чи інших галузях науки і техніки. Серед них були й такі, що мали надзвичайно велике значення: спроби Лавуазьє та Бертолле встановити номенклатуру хімічних сполук і, відповідно, упорядкувати хімічну термінологію; спроби Ліннея унормувати номенклатуру та термінологію ботаніки та зоології; зусилля Везалія упорядкувати термінологію в анатомії. Цими питаннями цікавились П'єро де Франческо, Лука Пачіолі, Леонардо да Вінчі, Галілео Галілей, Альбрехт Дюрер, М. В. Ломоносов та ін.¹ Основи стандартизації заклав О. Вюстер. Прагнення упорядкувати науково-технічну термінологію набуло розмаху наприкінці XIX ст., що пов'язано з бурхливим розвитком науки та техніки і, як наслідок, – поява нових термінів та понять. Завданням нашого дослідження є проаналізувати основні аспекти нормалізації та кодифікації архівної термінології та дослідити історіографію питання.

Учені розпочали аналізувати та визначати роль найменувань у розвитку архівної справи та архівознавства, починаючи з ранніх етапів розвитку науки. Кожна назва поняття може бути як вдалою, так і не зовсім, і остання може призупинити розвиток галузі в теоретичному чи термінологічному плані. Цим викликана необхідність упорядкування спеціальної лексики. Науковці докладають значних зусиль для уточнення та упорядкування, унормування використаної термінології. Адже без стандартизованого понятійного апарату галузі затримується розвиток науки, оскільки зусилля науковців розпорошуються на з'ясування та подолання розбіжностей у розумінні певного терміна². Отже, правильно розроблена архівна термінологія має бути науково обґрунтованою, точною, зрозумілою, систематизованою, що уможливує та покращує розвиток теорії та методики архівної справи, сприяє підвищенню рівня практичної діяльності архівних установ³.

Зауважимо, що уніфікація термінів – це упорядкування термінології галузі і всередині, і на міжгалузовому рівні терміносистеми відповідно до понять, що їх позначають терміни.

Стандартизація – це вироблення терміна-еталона, який би відповідав усім лінгвістичним та логічним вимогам, що висуваються до терміна, і використовувався б у межах певної терміносистеми та на міжгалузовому рівні⁴. Основною метою стандартизації термінів є фіксація точного змісту поняття. Отже, першим етапом упорядкування термінології галузі є виявлення основи цієї науки. Другий етап передбачає відбір понять, їх систематизацію та групування. Це один з найважливіших моментів термінологічної роботи. Систематизація понять передбачає виявлення структури системи понять архівної термінології за допомогою категорій понять (предмети, процеси, явища, властивості, величини)⁵.

Перші намагання систематизувати і, таким чином, удосконалити понятійний апарат архівознавства на енциклопедичному рівні належать російським ученим, серед яких назвемо К. Г. Міт'яєва, А. М. Сокову, Е. І. Хан-Піру. Зокрема, у 20-х рр. XX ст. Головархівом уточнювалась архівна термінологія з метою налагодження та упорядкування практичної діяльності архівних установ. Тоді було сформульовано та впроваджено в обіг визначення понад двадцяти основних термінів та понять архівознавства, серед яких: архів, архівосховище, архівний фонд, архівна колекція, архівний інвентарний опис, документ тощо. Науково-теоретична колегія Головархіву серед основних термінів архівознавства визначала і такі: окремий документ, збірник документів, діло, наряд, перепис⁶. У подальшому це вплинуло на формування усїєї архівної термінологічної системи.

Аналізуючи зарубіжну історіографію архівознавчих термінологічних досліджень з огляду на актуальність та потребу міжнародної співпраці зі стандартизації, зауважимо, що ці проблеми отримали своє висвітлення, зокрема, у наукових працях: *Biljam M. F. Les instruments de recherche des archives au service de la science* (1974); *Gapen D. K. MARC format simplification* (1981); *Rhoads J. B. Standartization for archives* (1981); *Fruseiano T. J. Automation programs for archival and manuscript repositories* (1983); *Dierickx H. The UNISIST reference manuals and UNIBID-Standartization for development* (1983)⁷. Дослідники висвітлюють власне бачення щодо подолання труднощів, які виникають внаслідок вживання неусталеної термінології і різних стандартів, наголошують на потребі впровадження міжнародної стандартизації у галузі архівної термінології, описують історію створення, характеризують сучасний стан та перспективи

використання стандартів, описують зміни, що відбулися в зарубіжній архівній системі внаслідок запровадження стандартів та діляться досвідом участі у міжнародній діяльності в напрямку архівної стандартизації.

На початок ХХІ ст. сучасний стан української термінології архівної галузі, як ніколи, потребує впорядкування (кодифікації та нормалізації). Сам термін «кодифікація» на середину ХХ ст. вже активно побутував в архівознавчій термінології.

Співробітники ВНДДАС 60-х рр. ХХ ст. Р. Н. Єфіменко та М. С. Михайлова на сторінках фахового журналу «Советские архивы» поставили питання щодо доречності вживання терміна «кодифікація» та похідного від нього – «кодифікаційні картотеки». Вони зауважили, що існує три різновиди картотек, які в архівній практиці об'єднані під одним терміном – «кодифікаційна картотека»: картотека обліку нормативних актів; діловодна картотека; систематична картотека нормативних актів (картотека законодавства). Саме останню в окремих випадках можна було б назвати кодифікаційною. Крім того, Р. Н. Єфіменко та М. С. Михайлова вказали, що кодифікація є самостійним видом роботи при систематизації законодавства і результатом є створення нових нормативних актів, кодексів, збірників законів⁸.

Зазначимо, що стандартизація термінології вимагає висококваліфікованого підходу, енциклопедичного рівня знань, належного наукового світогляду, глибинних знань у сфері термінознавства та стандартизації та системного підходу до окресленої проблеми. Упорядкована термінологія є однією з ознак динамічного розвитку науки, критерієм оцінки її стану.

Одне з головних завдань стандартизації, як зауважує дослідниця суміжної з архівознавством наукової галузі – бібліотекознавства Г. Солоїденко, полягає, передусім, у тому, що стандарти започаткували і продовжують роботу з упорядкування терміновживання. Для того, щоб термінологічний стандарт був дійсно якісним, слід звернути увагу на повноту та несуперечливість реалізації основних принципів термінознавства, високий ступінь упорядкованості, що дає можливість для усунення різних недоліків, властивих стихійному розвитку термінології. Розв'язуючи це питання, дослідниця вказує на безперечні переваги стандартизації термінології над іншими формами її впорядкування. Серед таких називає: плановість, системний характер роботи з національної стандартизації термінів, єдину методологічну підготовку. Крім того, стандарт

слід час від часу переглядати та вносити в нього корективи відповідно до сучасного рівня розвитку науки й техніки. Проігнорувавши цю вимогу, матимемо застарілий стандарт і, як наслідок – відставання у науці. Проте, у практиці стандартизації трапляються і неоднозначні ситуації, коли на заміну продуманого і виваженого стандарту, який відповідав вимогам і специфіці галузі, вводять інший нормативний документ, який є недоопрацьованим, часто невдалим перекладом міжнародного відповідника. Дослідниця наголосила, що доцільно було б не відмінити такі національні стандарти, а доповнювати їх термінами з міжнародного стандарту ISO, а до перекладу і формулювання термінів залучити найширше коло спеціалістів⁹.

Наука про терміни висуває суворі вимоги до терміна як наукового слова, що, у свою чергу, вимагає узгодження з міжнародною термінологією. Відповідно, значна увага приділяється висвітленню архівознавчої термінології, зафіксованої у законодавчих актах, національних та міжнародних стандартах. Саме такі нормотворчі документи відображають сучасний стан галузевої термінології.

Важливим джерелом для дослідження архівної термінології стали законодавчі акти, зокрема, Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» (1994), що регулює відносини, пов'язані із формуванням, обліком, зберіганням і використанням Національного архівного фонду, та інші питання архівної справи¹⁰. У статті 1 Загальних положень міститься словник термінів, вживаних у законі, який складається з основних термінів архівної галузі з визначеннями, наприклад: архівна довідка, архівна справа, архівний документ, документ Національного архівного фонду, номенклатура справ, приватне архівне зібрання, таємний архів, унікальний документ, тощо.

Вперше питання щодо українського архівного закону постало на початку 1990 р. До складу спеціальної робочої групи з розробки пропозицій до «Проекту закону УРСР про архіви» увійшли провідні фахівці галузі К. Новохатський та Г. Портнов – зазначив дослідник. До подальшої роботи над законом долучились С. Кульчицький, І. Усенко, Р. Пиріг. Побіжний аналіз термінологічного та понятійного складу кінцевого примірника проекту закону свідчить, що відбулася певна коректура термінів та їхніх значень. Наприклад, замість поняття «індивідуальна та змішана форма власності» він містив поняття «приватна форма власності», замість «громадські об'єднання» – «об'єднання громадян»; були

вилучені лексеми «документальна спадщина народу», «неоціненне національне надбання», які не мали юридичного навантаження, проте змістовна сторона цих понять не змінилася; з'явилось таке поняття як «роздержавлення»; було сформульоване визначення Головархіву тощо. У відгуках українських науковців на проект цього закону наголошувалося на різних аспектах, зокрема, щодо відсутності чіткості у визначенні поняття «Національний архівний фонд», який вперше залучався до суспільного вжитку; зверталася увага на потребу чіткішого визначення поняття «особовий (приватний) архів», розкриття поняття «державна та комерційна таємниця». Крім недоліків проекту, таких як відсутність прямої та однозначної уніфікації засадничого поняття НАФ – «документ НАФ» та одного з основних термінів архівної галузі – «архівний документ», уникнення пояснення терміна «архівіст» як ключової фігури архівної справи, були названі і позитивні моменти. Так, було відзначено, що прийняття Верховною Радою України 24 грудня 1993 р. першого в історії держави Закону «Про Національний архівний фонд і архівні установи» стало знаковою подією, яка окреслила весь подальший поступ галузі¹¹.

Нормативним джерелом, що регламентує на міжнародному рівні організаційно-правові та економічні засади комплектування, обліку, зберігання та використання документів архівного фонду, встановлює правила щодо управління документацією у державах-членах Співдружності Незалежних Держав та певним чином усталює розуміння основних термінів та понять є «Модельний Закон про архіви та архівний фонд», прийнятий на тринадцятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-членів СНД (від 3 квітня 1999 р.). У статті 1 Загальних положень подано близько двадцяти термінів та основних понять із визначеннями, вжитих у виданні, наприклад: архів, архівний фонд, державний архів, державна архівна служба, інтелектуальна власність, інформаційний ресурс, технотронний документ тощо¹².

Важливе місце у термінологічних архівознавчих дослідженнях посідає національний стандарт України «Діловодство й архівна справа: Терміни та визначення понять. ДСТУ 2732:2004», що спрямовує на однозначність у тлумаченні встановлених термінів архівної справи. Проте до цього документа внесено лише основні лексичні одиниці, пов'язані з теорією архівної справи та діловодства. Подаються терміни-синоніми, а також англійські та російські терміни-відповідники

(словничок яких подано у кінці стандарту). Крім того, у ДСТУ 2732 : 2004 наводяться приклади термінів, які не є бажаними для наукового слововжитку, що значно полегшує сприйняття понятійного апарату та робить чіткішою сферу їхнього застосування. Наприклад, термін «документ особового походження» протиставлений двом іншим, які не належать до стандартизованих термінів у архівознавстві та архівній справі: «особовий документ» та «особистий документ», оскільки вживаються у дещо іншому тлумаченні, або «архівосховище» та «архів»¹³. Вживаний у стандарті термін «відпуск документа» у значенні копії вихідного документа, що залишається у адресанта, на нашу думку потребує заміни більш сучасною лексемою, наприклад, «основна копія»¹⁴. Так, Л. Грінберг зауважила, що існує низка слів, які вже не використовують на практиці: «відпуск» (у значенні копії документа, що залишається у справі установи), «матеріали» у заголовках номенклатури справ (у значенні «документи»), «оригінал» (у значенні «первопис») тощо¹⁵.

Значення стандартизації для подальшого розвитку та вдосконалення архівної термінології є дуже важливим, оскільки оминати терміни у навчальній чи науковій літературі, різноплановій документації стало неможливим. Вони є інструментом, за допомогою якого формуються наукові теорії, закони, принципи, положення тощо¹⁶. Не викликає заперечень і те, що слід зважати на найосновніші вимоги до укладання термінологічних стандартів. Найперше, – це дотримання норм чинного правопису української мови, а також стилю наукового та ділового мовлення, по-друге, – послуговуватися усталеними лексичними одиницями, що зафіксовані в академічних словниках, по-третє, – не допускати двозначності, а отже уникати термінологічної синонімії та полісемії; лексеми іншомовного походження слід замінювати національними відповідниками¹⁷. Ці правила є загальноприйнятими. Крім того, термінологія репрезентується переважно у письмовій формі мовлення, включаючи знаки, символи, абрєвіатури, а це вимагає точності у їх позначенні, адже термінологія – це якісно особлива та кількісно важлива частина лексики.

Торкаючись перспектив розвитку термінологічної справи архівознавства, зауважимо, що основу термінологічних довідкових видань складає стандартизована термінологія. Проте, у тих країнах, де вона ще не стандартизована, за основу беруться словники, підготовлені та видані авторитетним органом.

Питання кодифікації та нормалізації архівної термінології неодноразово ставали предметом обговорення на міжнародних конференціях, термінологічних семінарах, засіданнях секцій провідних архівних установ. Зауважимо, що унормування термінології відбувається не лише шляхом фіксування термінів, понять та їхніх значень у законодавчих чи нормативних актах. Розробка та укладання різного виду термінологічних словників, тобто термінографічна діяльність, – один із основних засобів нормалізації професійної мови, коли впорядковується, критично та детально аналізується, чіткіше окреслюється понятійна система галузі.

Останнім часом упорядкування термінологічного апарату архівної галузі здійснювалося шляхом укладання новітньої довідкової літератури, зокрема, словника з архівістики¹⁸. Словник репрезентує терміносистему архівознавства, яка склалася на сучасному етапі розвитку галузі. Великий авторський колектив, очолюваний редколегією (Л. Дубровіна, С. Кулешов, Г. Боряк, І. Войцехівська, І. Матяш, К. Новохатський та ін.) підготував енциклопедію з архівознавства¹⁹. Ця наукова праця цінна тим, що в ній узагальнено досвід вітчизняного архівознавства, розкрито історичний досвід українських архівних установ, відображено особисті здобутки видатних архівістів. Вагомою інформаційною базою енциклопедії є те, що автори статей охарактеризували ряд зарубіжних архівних установ, спеціальні видання та міжнародні фахові організації. Згруповано основні поняття та терміни, які відповідають напрямам: архівознавство, архівне законодавство, історія та організація архівної справи, система архівних установ, персоналії видатних архівістів, архівна освіта, архівна періодика, документознавство та діловодство, спеціальні історичні дисципліни й суміжні з архівознавством галузі знань, громадські організації та об'єднання в галузі архівістики²⁰.

Студіювання щодо стандартизації та кодифікації архівної галузі здійснювали С. Кулешов, О. Загорецька, Л. Драгомірова, Н. Христова, розробляючи державний стандарт у галузі діловодства та архівної справи²². Опубліковані також наукові статті з пропозиціями вирішення низки проблем, пов'язаних з упорядкуванням архівної термінології. Наприклад, Н. Христова, досліджуючи проблеми та перспективи стандартизації в архівній справі, окремо наголосила на гармонізації стандартів, що забезпечить істотний внесок у розвиток сучасної архівної науки. Дослідниця відзначила, що з 1998 р.

розпочався новий етап стандартизації в архівній справі. До нормативних документів цього періоду вона відносить такі: перший вітчизняний галузевий стандарт ГСТУ 55.001-98 «Документи з паперовими носіями. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги»; ДСТУ 4163-2003 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів»; ДСТУ 2732-2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» тощо²².

Важливим для нашого дослідження став аналітичний огляд української нормативних документів, здійснений С. Артамоною та Л. Одиною. Автори визначили основні цілі стандартизації, як прискорення технічного прогресу галузей, підвищення продуктивності, удосконалення якості друкованих видань. Важливим аспектом їхньої роботи для молодих дослідників є роз'яснення відмінностей у групах нормативних документів, наприклад між ДСТУ та ГОСТ, ДСТУ ГОСТ та ДСТУ ISO, ДСТУ EN та ГСТУ. Автори розглянули стандарти, що функціонують в архівній та бібліотечній справі, серед яких певне місце відведено і термінологічним стандартам: ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення»; ДСТУ 2732-94 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення»; ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять». Узагальнююча таблиця, подана у публікації, підсумовує та наочно демонструє стан забезпечення архівної галузі нормативними документами на сучасному етапі²³.

Цікавою, з точки зору історіографії питання, є стаття О. Загорецької «Термінологічні стандарти з діловодства й архівної справи: історичний аспект і сучасний стан», в якій не лише проаналізовано наявні стандарти, а й визначено їхні позитивні та негативні факти²⁴.

Однією з важливих передумов упорядкування професійної мови українських архівістів є активне входження вітчизняної архівної служби до світової архівної спільноти, розширення й поглиблення контактів із колегами інших країн, зростання уваги до їхнього досвіду, співпраця в архівній галузі на міжнародному рівні. Крім того, входження України до світового економічного та інформаційного простору, забезпечення високої якості інформаційних продуктів, а також їхньої конкурентоспроможності потребує врахування міжнародних стандартів.

Для досліджуваної теми наукову вагу становлять праці, присвячені питанням стандар-

тизації термінології на міжнародному рівні суміжних галузей – бібліотекознавства та документознавства, що знайшло відображення у статтях українських дослідників Л. Грінберг, Г. Солоїденко, С. Кулешова та ін.

Наприклад, Г. Солоїденко, досліджуючи міжнародну термінологічну діяльність у галузі бібліотечної справи, проаналізувала словникові проекти та довідково-енциклопедичні видання бібліотек та вказала на важливість висвітлення міжнародного досвіду термінологічної діяльності²⁵. Л. Грінберг окреслила коло питань, пов'язаних з проблемами стандартизації діловодної термінології, наголосивши на потребі тіснішої співпраці з Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO). Стандартизована термінологія, зазначила дослідниця, полегшує спілкування і забезпечує кращий доступ до інформації та її оброблення. Вживання неусталеної термінології може призвести до непорозумінь, тому слід досягати певного консенсусу щодо значення термінів та понять. Дослідниця наголосила на актуальності впровадження міжнародних термінологічних стандартів, оскільки вони є основними чинниками та передумовою процесу гармонізації терміносистеми галузі²⁶.

Про зацікавленість знаних науковців та молодих дослідників питаннями стандартизації архівної термінології на міжнародному рівні свідчить збільшення проведених в Україні міжнародних конференцій, міжнародних семінарів, круглих столів, учасники яких – представники різних країн – обговорюють та вирішують термінологічні проблеми архівної та суміжних галузей знань.

Так, до участі у науково-теоретичному термінологічному семінарі міжнародного формату, що проводиться на базі Київського національного університету культури і мистецтв долучаються знані теоретики та практики, чий імена пов'язані з новітніми дослідженнями архівознавства та документознавства.

Цінною стала пропозиція щодо активізації обговорення концепції розроблення міжнародного архівного термінологічного словника вітчизняними науковцями не лише на державному, а й міждержавному рівнях, залучивши російських, польських та австрійських колег²⁷. Торкаючись перспектив розвитку термінологічних словників з архівознавства в Україні, можемо говорити про їхню недостатню кількість та особливо гостру потребу різностороннього опрацювання термінології цієї галузі, що є важливим для міжнародного термінорозуміння. Доречно зауважила В. Бездрабко, що, незважаючи на незаперечні досяг-

нення, слід вважати за необхідне активізувати проведення комплексних термінологічних досліджень, спрямованих на упорядкування, унормування та кодифікацію спеціальної лексики, у тому числі й архівної. Для цього треба зміцнити зв'язки галузевих інституцій із вітчизняними та зарубіжними, міжнародними термінологічними центрами, налагодити обмін інформацією, зважено проаналізувати теоретичне підґрунтя, науково-методичні засади розгортання термінознавчих студій, виробити цілісну комплексну програму тематичних досліджень, а також слід адаптувати на державному рівні міжнародні стандарти у сфері документально-комунікаційної діяльності суспільства і проводити експертизу уже наявних стандартів²⁸.

Однак, узгодження вітчизняної терміносистеми з міжнародною є непростим. Фахівці в галузі стандартизації акцентують увагу на ретельності та зваженості у прийнятті та застосуванні міжнародних нормативних документів, наголошуючи при цьому, що не слід приймати як державні стандарти документи, якість перекладу яких є нефактовими. Необхідно звертати особливу увагу на зміст цих документів, а не лише на правильний підбір відповідних термінів та визначень²⁹.

Дослідивши питання кодифікації та нормалізації термінології архівної галузі, доходимо висновку, що чітко окреслені межі понять дають можливість встановити однозначне розуміння вживаних термінів та понять, послабити, а то й, навіть, уникнути полеміки щодо їх значеннєвого наповнення.

Упорядкування термінології сприяє уникненню неоднозначного тлумачення термінів та стимулює розвиток науки шляхом виявлення маловживаних понять. Це надихає до подальших термінологічних досліджень та удосконалення понятійного апарату галузі. Упорядкована термінологія є однією з ознак динамічного розвитку науки, критерієм оцінки її стану, допомагає визначити, яке місце вона займає серед інших та на якій стадії розвитку знаходиться. Актуальними залишаються питання міжнародної співпраці архівістів, участі України у проектах міжнародних архівних установ, інтеграції світового архівного досвіду у вітчизняну науку.

¹ Лотте Д. С. Как работать над терминологией. Основы и методы: пособие, составленное по трудам Д. С. Лотте / Д. С. Лотте. – М.: Наука, 1968. – С. 5.

² Гринев С. В. Исторический систематизированный словарь терминов терминоведения: учебное пособие. Предисловие / С. В. Гринев. – М., 2000. – С. 4.

³ Калишевич З. Е. Советская архивная терминология / З. Е. Калишевич, И. С. Назин, Л. Л. Смоктунович, Л. Г. Сырченко // Советские архивы. – 1969. – № 1. – С. 31–38.

⁴ Панько Т. І. Українське термінознавство: підручник / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів: Світ, 1994. – С. 156.

⁵ Лотте Д. С. Как работать над терминологией. Основы и методы: пособие, составленное по трудам Д. С. Лотте / Д. С. Лотте. – М.: Наука, 1968. – С. 29–38.

⁶ Калишевич З. Е. Советская архивная терминология ... – С. 31–38.

⁷ Bijl, M. F. Les instruments de recherche des archives au service de la science. Archivum 24, 1974: 153–168; Garen, D. K. MARC format simplification. Journal of Library Automation 14, no. 4 (December 1981): 286–292; Rhoads J. B. Standardization for archives. UNESCO Journal of Information Science, Librarianship and Archives Administration 3, no. 3 (July – September 1981): 165–169; Frusciano T. J. Automation programs for archival and manuscript repositories. Library HiTech 1, no.2 (Fall 1983): 72–74; Dierickx, H. The UNISIST reference manuals and UNIBID-Standardization for development. Program 17, no. 2 (April 1983): 68–85.

⁸ Ефименко Р. Н. Об определении термина «Кодификационные картотеки» / Р. Н. Ефименко, М. С. Михайлова // Советские архивы. – № 6. – 1973.

⁹ Солоіденко Г. Ефективний засіб упорядкування бібліотечної термінології / Г. Солоіденко // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 2. – С. 30–36.

¹⁰ Про Національний архівний фонд і архівні установи. Закон України від 24 грудня 1993 р. – К., 1994. – С. 4–5.

¹¹ Там само.

¹² Модельний Закон про архіви та архівний фонд [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/>

¹³ Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять: ДСТУ 2732:2004. – Вид. офіц. – На заміну ДСТУ 2732-94; введ. 2005-07-01. – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – С. 2.

¹⁴ Там само. – С. 9.

¹⁵ Грінберг Л. До проблеми стандартизації діловодної термінології / Л. Грінберг // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. праць / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв; ін-т державного управління; за заг. ред. В. В. Бездрабко. – К.: Четверта хвиля, 2009. – Вип. 3. – С. 23–27.

¹⁶ Суперанская А. В. Общая терминология / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М., 1989. – С. 8.

¹⁷ Панько Т. І. Українське термінознавство: підручник... – 215 с.

¹⁸ Архівістика: термінологічний словник / авт.-упорядн.: К. Є. Новохатський, К. Т. Селіверстова та ін. – К., 1998. – 106 с.

¹⁹ Українська архівна енциклопедія. – К.: Вид-во «Горобець». – 2008. – 880 с.

²⁰ Там само.

²¹ Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять: ДСТУ 2732:2004. – Вид. офіц. – На заміну ДСТУ 2732-94; введ. 2005-07-01. – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – 31 с.

²² Христова Н. Стандартизація в архівній справі: проблеми та перспективи / Н. Христова // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 12.

²³ Артамонова С. Національні стандарти з архівної та бібліотечної справи як основа уніфікації технологічних процесів у діяльності науково-довідкових бібліотек архівних установ / С. Артамонова, Л. Одинока // Студії з архівної та документознавства. – К., 2009. – Т. 17. – С. 49–57.

²⁴ Загорецька О. М. Термінологічні стандарти з діловодства й архівної справи: історичний аспект і сучасний стан / О. М. Загорецька // Документознавство та інформаційна діяльність: Наука. Освіта. Практика: зб. матеріалів наук. конф. (18 грудня 2002 р.). – К.: ДАКККІМ, 2003. – С. 55–58.

²⁵ Солоіденко Г. Міжнародна термінологічна діяльність у галузі бібліотечної справи: словникові проекти та довідково-енциклопедичні видання бібліотек // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 2. – С. 23–31.

²⁶ Грінберг Л. До проблеми стандартизації діловодної термінології... – С. 23–27.

²⁷ Бездрабко В. Перший термінологічний семінар із документознавства та суміжних галузей знань / В. Бездрабко // Вісник Кн. палати. – № 6. – 2007. – С. 45–47; Бездрабко В. Міжнародні термінологічні семінари та новітні збірки наукових праць із документознавства: поступ науки / В. Бездрабко // Вісник Кн. палати. № 10, 2008 – С. 51–52.

²⁸ Там само. – С. 47.

²⁹ Солоіденко Г. Ефективний засіб упорядкування бібліотечної термінології. – С. 33.